

Pejzaž

Od impresije do ekspresije

Odlučila sam se da mi polazna tačka za predstavljanje pejzaža bude impresionizam. Zato što niko drugi više od impresionista ne slavi život! Uživanje u prirodi i suncu! Karneval boje i radost življenja! Kod impresionista pejzaž doživljava vrhunac, ekspanziju, on cveta i oživljava. Takođe, ovaj pravac je idealan i za prve lekcije iz slikarstva. Jer, na prvi pogled, impresionističko slikarstvo nije opterećeno kanonima i dogmama i čini nam se da ga lako možemo oponašati, što je dobar preduslov za napredovanje i savladavanje materije. Slikari znaju da se uplaše pred praznim belim platnom. Pa, stoga mnogi pribegavaju triku „prljajući“ platno bilo kojom bojom, samo da „ne dreči“ belina. No, vratimo se suštini pravca.

Revolt impresionista uperen je protiv tadašnje krute, zvanične umetnosti, akademizma, neoklasicizma i utvrđenih krutih pravila, koja su sputavala mnoge umetnike tog vremena. Slike su im redovno odbijane od strane stručnog žirija, jer „vređaju“ slikarske veštine.

Danas se pojam **impresionizam** vezuje za **stare majstore**. A pre gotovo dva veka, ti stari majstori bili su pioniri u formiranju jednog novog poglavlja u istoriji slikarstva. Mnogi su samo prošli kroz impresionističku fazu (Sezan, Van Gog, Sera, Mane, Dega, Renoar i drugi). A dosledni su bili jedino Sisle, Pisaro i Mone.

1874. godine, grupa francuskih slikara okuplja se i organizuje izložbu u najprometnijem delu Pariza, kod čuvenog fotografa Nadara. Publika i kritičari reaguju različito.

Neki su šokirani, iskreno zbunjeni, drugi su besni, a većina se samo zabavljala. Među izlagačima bili su: Dega, Renoar, Mone, Pisaro, Sezan i drugi. Sezan je najžešće kritikovan.

Čuvena slika Kloda Monea „**IMPRESIJA, RAĐANJE SUNCA**“ dala je ime celom pokretu. Posmatraču se čini da je slika urađena u dahu, sa neverovatnom lakoćom. Međutim, da li je to baš tako?

Iako su se impresionisti trudili da slikaju ono što vide i šta ih okružuje i želeli da budu što neposredniji, kritičari ih optužuju da su naučnici, jer istražuju zakone optike, prekidaju boju tj. potez, ređaju crtice i tačke, tako da do njihovog mešanja dolazi u oku posmatrača, a ne posredstvom palete.

Zato se njihove slike i posmatraju **kroz trepavice ili žmirkanjem**.

Da ne bi bili naučnici, impresionisti iznose štafelaje u polja i prirodu, gde sistematski studiraju efekte sunčeve svetlosti. To je ujedno i glavno polazište impresionizma – UTICAJ SVETLOSTI NA FORMU.

Klod Mone slika isti prizor nekoliko puta, dokazujući kako je, pod promenom doba dana i različitim osvetljenjem, utisak svaki put drugačiji.

Čuveni su njegovi eksperimenti sa fasadom katedrale u Ruanu i lokvanjima u vrtovima oko njegove kuće. Katedrale su slikane: ista fasada iz istog ugla. Serija sadrži više od dvadesetak varijanti, u kojoj su zastupljeni svi svetlosni i atmosferski fenomeni.

Kod lokvanja polazna tačka bila je priroda, tačnije, jezerce u Živerniju koje je sam napravio na svom imanju. Barska i priobalna vegetacija na platnu dobija neodređene oblike i na slikama vidimo tačke, crtice, parafe i gomilice boja. Mone je bio najdosledniji impresionista, iako se u njegovim kasnijim radovima forma potpuno izgubila u magličastim tonovima i postala skoro apstraktna.

Slika „Parlament u Londonu“ dočarava prodor sunca kroz maglu. Plavičasta, blede ljubičasta izmaglica, neobično puno žutih i oranž poteza, fantastično sunce, a zgrada je samo spektakularna pojava koju bi, čini se, mogao srušiti i najblaži dah.

Iz impresionizma, čije su odlike, da ponovimo:

- Uticaj svetlosti na formu.
- Igra svetlosti i senke (sve titra, vibrira, svetluca pred očima posmatrača).
- Drhtavi, kratki potezi četkice čine da impresionistička priroda diše, lišće šušti, njiše se, zraci sunca probijaju se kroz lišće. Skoro da možemo osetiti miris prirode i jako sunce u podne koja nas tera da zažmirimo.

Stižemo do pravca koji je proistekao iz impresionizma, a to je poentilizam.

Pravi primer tog pravca je slika Žorža Sera „**Grand Žat**“. Popodne na jednom ostrvu na Seni preko puta Pariza. Pokret i figura zaleđeni su u neobičnim pozama, a život kao da je zaustavljen. Vreme je ukinuto, a ličnosti su statue iz muzeja. Slika je statična, prigušenih osećanja. Sve vrvi od anegdotskih elemenata, ali ima spokojan i uravnotežen karakter.

Kod Pola Sezana, takođe, otkrivamo jedan uravnotežen karakter.

On ne želi da forme ublaži atmosferom, već stalno podvlači strukturu slike. Voli kuće, kamenje, stabla. Sve ono što je masivno, postojano, što se može uobličiti geometrijskim linijama. Kasnije se ozbiljno udubljuje u geometriju i daje putokaz kubistima.

Van Gog brzo prestiže svoje savremenike i otvara vrata novom slikarskom pravcu - ekspresionizmu.

Iz hladnog, mračnog i konzervativnog holandskog perioda i hladne klime, odlazi u južnu Francusku, gde jug i sunce oslobađajuće deluju na umetnika. U pismu svom bratu Teu, Van Gog kaže za jug da je „carstvo svetlosti“, a za sunce „zlatno sunce“ ! Njegovo slikarstvo dobija novi emocionalni sadržaj, a boju favorizuje skoro u divljem maniru.

Četkica postaje lirska u ritmu snažnih osećanja. Kovitla forme i vijuga četku. Kao da svaki potez liči na plamen, a skup na baklju. On ređa poteze nagonski, a ne sistematski. Posle Van Gogovih pejzaža gde je oživljena priroda, gde spoljni svet dobija mlađi i privlačniji izgled, druge impresionističke slike nam se čine „statične i dosadne“. I tako, Van Gog otvara vrata novom pravcu koji veliča boju.

Moderno slikarstvo - **AVANGARDNI FOVIZAM**

Fovizam nastaje na jesenjem salonu 1905. Godine. Kritičari su bili uplašeni od lavine jarkih boja, naročito crvene, da su uzviknuli: „Gle divlje zveri“! (**Les fauves**) i tako je pravac dobio ime.

Slikarstvo postaje divlje i fovističko. Tačke postaju mrlje, boje su raspaljene i sočne, platna odišu slobodom i karnevalom boja. Slikari unose emociju, služe se čistim bojama, takoreći iz tube, bez traženja nijansi na paleti. Tragaju za novim likovnim izrazom i smislom slikarstva. Bude emocionalnost, uvode dramu, okreću se figuri, imaginaciji i nagonu, a za pejzaž i prirodu polako gube interesovanje. Uvode crnu boju, a to je bilo protiv svih načela impresionista, jer su oni koristili varijante tamno plave umesto crne. Smatrali su da u prirodi pod refleksijom sunčeve svetlosti ništa nije crno – crno ! (crna boja ima ulogu da potencira mračne emocije, služi za uokviravanje i podcrtavanje). Fovisti su bili aktivni i aktuelni tri godine, a onda svaki umetnik kreće svojim putem sve do kubizma.

Pojavljuje se **urbani pejzaž** sa egzotičnim bojama. Tako, Andre Deren ima kompoziciju zasnovanu više na bojama, nego na konturama. Kod Derena je baš upečatljiva „izražajna snaga boja“.

Raul Difi, takođe, pravi urbane pejzaže.

Sunce Mediterana, gradići na obali, barke, šetališta. Sve je živo i aktivno. Prosto čujemo vrevu i žamor. Difi poseduje takvu dozu šarma i ljupkosti da nam se na prvi pogled njegova umetnost čini kao laka i površna. (Liči na spontano žvrljanje ili dečiji crtež). On unosi maštu i boju i postaje slikar sreće. Uživa u svežini vode i nebeskom plavetnilu. Boju ističe, doteruje, vazduh je prozračan. Crtežom definiše formu. A crtež je tanan, čio, skakutav, ali ipak čist, pun nerva i akcenta.

Anri Matis, takođe, se odriče modelovanja , svetla – senke i klasične perspektive, a ipak stvara utisak volumena, svetlosti i prostora.

Prostor sugerije konturom, koja ima vrednost arabeske – ukrasa. Uspeo je da izbegne zamku sladunjavosti, a da poveže svežinu i pefinjenost, ali istovremeno traži raskošnost utiska uz „uprošćena sredstva“. On slika osećanje života gde je isključen nemir, a veliča se strastvena harmonija. Sunce je nevidljivo, ali to je ipak letnja umetnost.

Projurili smo kroz zlatno doba impresionizma, koje je trajalo skoro petnaestak godina, dotakli se poentilizma, ekspresionizma i fovizma i zaključili da je svaki sledeći pravac bio napredniji, buntovniji i da je uvek bio osporavan i kritikovan od strane kritičara, koji su se plašili bilo kog vida inovacije. Ali, srećom slikari su uvek hrabro išli napred !

Ponekad je bilo teško izdvojiti neku sliku i reći da je to baš čist impresionizam, jer se svi pravci međusobno prožimaju i nadovezuju. Slikari iz jedne faze prelaze u drugu fazu. Neki impulsivno i nagoni, vođeni isključivo emocijama. Drugi opet željni eksperimenta, a u biti svi kroz te faze sazrevaju i napreduju. Umetnikova likovna i duhovna svest raste iznova i iznova u novu nadogradnju, u ekspanziju celokupnog slikarovog bića, talenta i umeća.

Jelena Merkur, magistar slikarstva

8.1.2012. godine, Stara kapetanija, Zemun

Slikarska radionica

tema: Pejzaž